

ŞİZOFRENİ

Doç.Dr. Selçuk ALSAN

Şizofreni en sık rastlanan ve en eski akıl hastalıklarından biridir. Bu yazımızda size şizofreniyi tanıttığımız, onun insanları nasıl inanılmaz derecede değiştirdiğini gösterecek ve çok etkili yeni bir ilaçtan söz edeceğiz.

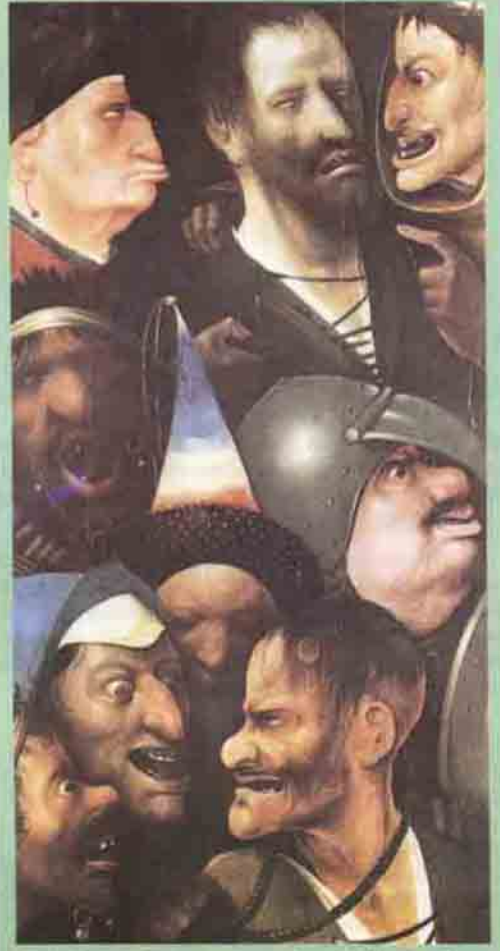
Şizofrenik hastalar işkenceci şeytanların eline düşmüş gibidir. Kendi içlerine kapanırlar; konuşma ve davranışları saçmadır, duyguları körelmiştir. Kâbuslar görürler. Vücutlarında hayvanlar kaynaşmaktadır. Beyinlerinde yabancı düşünceler parazit olarak yaşamakta, kötü ruhlar onları izlemektedir. Geceleri korkunç çığlıklar atarlar. Zaman zaman gerçeklerden koparlar. *Bugün pahalı yeni bir ilaç sayesinde (clozapine), yıllar süren akıl hastalığından sonra, derin bir uykudan uyanıyormuş gibi hayata dönebiliyorlar.*

Şizofreninin Sıklığı

ABD'de 3 milyon, Fransa'da 500 000 kadar şizofren vardır (*nüfusun yüzde biri*). Şizofreni hemen daima 16-30 yaş arasında ani veya sinsi bir şekilde başlar. Akıl hastalıkları her yıl Amerika'nın 129 milyar dolar harcamasına neden olmakta, bunun 50 milyar doları şizofreniyeye gitmektedir. Ek olarak, 29 milyar dolar da ilaç, doktor, hastahane ve polisle ilgili problemlere harcanmaktadır. Hastalığa bağlı iş ve gelir kaybı ve aile faciaları da ayrı. *ABD'de hastahane yataklarının dörtte birinde, Fransa'da psikiyatriye ayrılmış 100 000 yatağın yarısında şizofrenler yatmaktadır.* Şizofrenlerin 2 yıl içinde % 40'ı ve uzun vadede % 15-25'i tekrar hastahaneye yatmak zorunda kalır. Şizofrenlerin birçoğu alkol veya narkotik alışkanlığı olan kişilerdir. Bu, onların kendilerini umutsuzca tedaviye çalışmalarının bir göstergesidir. Şizofreni, sosyoekonomik merdivenin dibine giden tek yönlü bir yol olabilir (geri dönüş, yani iyileşme de mümkündür). Amerika'da evsiz barsız serseri takımının 1/3'ü, mahkumların % 3'ü ve her türlü sosyal güvenceye sahiplerin ise % 6'sı (normal toplumda % 1'e karşılık) şizofrendir. *Şizofreni, saldırganlığa ve cinayete yol açabilir. Ayrıca her 4 şizofrenden biri intihar teşebbüsünde bulunur ve 10'dan 1'i intihar sonucu ölür.* Bir milyonluk bir şehirde 2000-10 000 kadar şizofren bulunur ve her yıl 300-1200 yeni şizofren ortaya çıkar.

Şizofreninin İlaçla Tedavisi

Şizofreninin ilaçla tedavisi, 1950'lerde Vietnam'da görevli Henri Laborit isimli bir Fransız cerrahınca rastlantı sonucu bulundu. Bu cerrah *klorpromazin'i (Largactil)* sakinleştirici olarak kullanırken, onun ameliyat bekleyen askerlerdeki hezeyan ve halüsinasyonları yok ettiğini farkettiler. Largactil, hızla bir mucize ilaç oldu. Bunu izleyen 20 yılda Amerika'da ya-

Görsel halüsinasyon sırasında görülen korkunç yüzler (H.Bosch'dan tablo).

rım milyon ve Avrupa'da yüzbinlerce şizofren, hastanelerden taburcu edildi. Ancak ilâcin yetersizlikleri de ortaya çıkmaya başladı. Bir kere *birçok yan etkisi vardı*: İlaça bağlı Parkinson hastalığı (ellerde titreme, kaslarda gerilme), durmadan hareket etmek, örneğin ayağını yere vurma ihtiyacı, cinsel istek kaybı, kadınlarda âdetlerin duruşu ve memelerden süt gelişi, kilo alma, ani kas spazmları (boyun, göz, yutak, gırtlak vb.), iç organ sinirlerinde bozukluk (ağız kuruluğu, zor idrar yapmak, meninin akamayışı, gözde uyum kaybı vb.) ve ilâci bir yıldan fazla alanların % 20'sinde tardif diskinezi denen kalıcı dil ve yüz tikleri. Ayrıca ilaç, şizofreninin hezeyan ve halüsinasyon gibi pozitif belirtilerini yok ederken negatif belirtilerini (susukluk, duyu körelmesi, çevreye ilgisizlik -apati-, vb.) etkilemiyordu. İlaç, hastalığı yok etmiyor; pozitif belirtileri ortadan kaldırıyordu. İlaç, hastaların ancak % 35'inde tam iyileşme sağlıyor, % 30'unda şizofreni kronikleşiyor (nüksler ve periyodik olarak hastaneye yatışlar), % 35'inde ise ilaç

Görsel halüsinasyonlar: Hastanın yüzündeki korku ve endişe açıkça görülüyor. **Katatonide psikolojik yastık olayı:** Hasta başının altında yastık varmış gibi saatlerce resimdeki durumda kahr. **Şizofrenide elektrosok tedavisi.**

hiç etkili olamıyordu. Bu gibi ilâca dirençli şizofrenleri, ömür boyu akıl hastanelerine kapatmak gerekiyordu; bunlarda erken bunama (demans præcox) oluşmaktaydı.

Largactil, beyinde *dopamine* denen sinir iletim maddesini bloke eder. 1967'de İsveçli doktor Arvid Carlsson'ca yapılan bu keşif, şizofreninin dopamin fazlalığından ileri geldiğini düşündürdü. Bu doğru olmakla birlikte, bugün başka faktör ve maddelerin de rol oynadığı düşünülmektedir.

İsviçre'de 1965'te Sandoz firması tarafından geliştirilen *clozapine*, Largactil'in yan etkilerini göstermediği gibi, şizofreninin hem pozitif hem negatif belirtilerini iyileştirmektedir. Diğer tedavilere cevap vermeyen şizofrenlerin % 30'u *clozapine* ile iyileştirilebilir (Am J Psychiat 1991; 148:231-5). Largactil dopamin bloke edicidir; *clozapine* hem dopamini hem de serotoninini bloke eder. Daha etkili oluşu buna bağlı olabilir. *clozapine* 1969'da Avrupa'da kullanılmaya başlandı; fakat 6 yıl sonra Finlandiya'da bu ilâca bağlı agranülositoz (kanda mikroplarla savaşan akyuvarların birden yok oluşu) yüzünden 8 ölüm görüldüncü yasaklandı. ABD'de bu ilâcın testleri bile yasaklandı. Agranülositoz'un ilâci alanların % 1-2'sinde görüldüğü ve ilk 4 ay her hafta, sonra ayda bir kan sayımı yapılarak, başlangıcında yakalanabileceği anlaşıldı. 1989'da FDA, her hafta kan sayımı yapılmak şartıyla, ABD'de Largactil'e dirençli şizofrenlerde *clozapine* kullanılmasını serbest bıraktı. Fransa'da 1990'dan beri *clozapine* kullanılmaktadır. Halen ABD'de 25 000, Fransa'da 1500 şizofren, *clozapi-*

ne ile tedavi edilmektedir. Bugüne kadar ABD'de *clozapine* almış 20 000 hastadan yalnızca 6'sı agranülositozdan öldü.

Belçika'da Janssen firması *clozapineden* daha tehlikesiz yeni bir ilâç üzerinde çalışmaktadır: *Risperidone*. Ancak bu ilâcın satışa sunulması en az 18 ay daha alacaktır.

Şizofrenlerin % 40 kadarı ömür boyu hasta kalır; % 40'ının hastalığı kriz ve iyileşmelerle dalgalı bir seyir gösterir. % 20'si ise, tek bir krizden sonra ömür boyu normal kalır. Kural olarak ilk 5 yıl hastalık, krizler ve iyileşmelerle dalgalı bir gidiş gösterir; sonra kararlı bir hal alır.

Ortaçağda rahiplerin eşliğinde akıl hastalarının kafasında delik açılarak kötü cinlerin çıktığına inanılırdı.

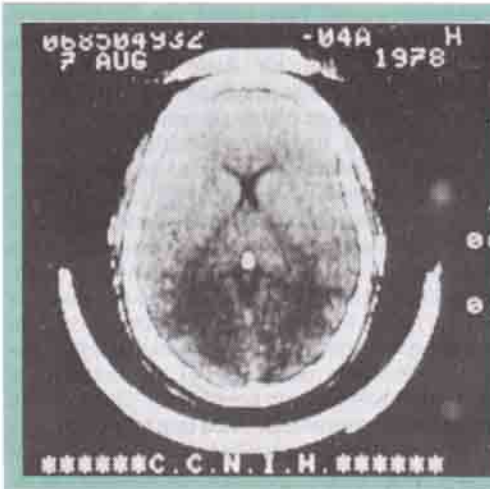
Şizofrenlerin Beynindeki Değişmeler

Son yıllarda şizofrenlerin beyni bilgisayarlı tomografi (BT veya CAT), pozitron emisyon tomografisi (PET), tek foton emisyon tomografisi (SPECT) ve manyetik rezonans (MRI) ile incelenerek, birçok değişmeler bulundu. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

1) Şizofrenlerin 1/3'ünde yan karıncıklar (beynin içinde beyin-omurilik sıvısıyla dolu sağlı sollu iki boşluk) geniş-

lemiş bulunur. Yan karıncıkları genişlemiş şizofrenlerde negatif belirtiler (duyumsamazlık, suskunluk vb.) ağır basar. Bu gibiler, klâsik ilâçlarla tedaviye iyi cevap vermez; durumları giderek kötüleşir. Bütün bunların nedeni, yan karıncık genişlemesiyle beraber beyin küçülmesi (atrofi) bulunmasıdır. 2) MRI tekniğiyle şizofrenide alın ve şakak loplarının bazı

Solda normal büyüklükte yan karıncıklar (ortada siyah kelebek gibi). Sağda şizofrenide kafanın bilgisayarlı tomografisi (B.T.) ile yan karıncıkların (lateral ventrikül) genişlediğinin gösterilmesi (resmin ortasındaki siyah alan). Yan karıncıkların içi beyin omurilik sıvısıyla doludur. Bu karıncıkların genişlemesi, şizofrenide beyin küçülmesi (atrofi) olmasıyla ilgilidir.

bölgülerinin (hippocampus ve üst şakak kıvrımı) küçüldüğü (atrofi) gösterildi. Limbik sistemin bir parçası olan hippocampusda bellek, coşku ve duygu merkezleri bulunmaktadır. Şizofrenlerin hippocampusunda nöron sayısı azalmış bulunmuştur. Üst şakak kıvrımı ise, işitmeye ve şizofrenlerde işitsel halüsinasyonlarla ilgilidir (Am J Psychiat 1990; 147:1457). 3) PET tekniğiyle şizofrenlerde şakak ve alın lobunda metabolizmanın azaldığı, beyin derin gri madde çekirdeklerinden bazal gangliada ise arttığı gösterilmiştir. 4) MRI ile şizofrenlerde beyin talamus çekirdeği küçülmüş bulunmuş; buradaki nöron sayısının azaldığı da gösterilmiştir.

Şizofreni Belirtileri

PARANÖİD ŞİZOFRENİ:

21 yaşında fen fakültesi öğrencisi kız. 2 aydır okula gitmiyor; bütün gün odasında uyuyor. Çok az yemek yiyor ve çok az konuşuyor. Hiç yıkanmadığı ve çamaşır değişmediği için pis kokuyor (*Kokarca manevrası*). Amaç: Dünya'yı protesto. Elbiseleri buruşuk ve leke içinde. Saçını taramadığı için saçları karmakarışık. Arkadaşlarını aramıyor. Eve gelen konuklara nüfus ve evlenme cüzdanlarını soruyor. Bir gün "Dün demi mezara gömdük" diye kahkahalar atarak neşeli bir dans yapıyor (*duygu ve davranışlar arasında uyumsuzluk*). Bazen konukların ve ailesinin yanında mastürbasyon yapıyor (*toplumun değer yargılarını umursamazlık*). Kendisine engel olunmak istenince korkunç çığlıklar atıyor ve saldırganlaşıyor. Babasının şeytan, annesinin cadı olduğuna inanıyor.

Görsel halüsinasyonlar sırasında görülen korkunç yaratıklar (H.Bosch'dan tablo).

İdam edilmiş bir katilin korkunç hayaleti, altın renkli bir ışık şeklinde onu takip etmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin ve II. Mahmut'un kendi evlerinde yaşadığına inanıyor (*hezeyanlar*). Evde Osmanlı giysileriyle dolaşiyor ve evdeki bu iki konukla (*görsel halüsinasyon*) konuşuyor. Geceleri kâbuslar görüyor ve korkudan çığlıklar atıyor. Sık sık aynaya bakarak alt çenesinin büyüdüğünü iddia ediyor. Cerrahlara çenesini küçültmeleri için yalvarıyor (*iç organ sal veya senestezik halüsinasyon*). Diğer senestezik halüsinasyonları da var: 4 bacağı ve 3 kolu vardır; karnında şeytanlar ve yılanlar kıpırıyor. Küçülüp bebek kadar olmuştur; 2 kilo geliyor. Bacakları kafasından çıkıyor; kolu karşı eve de geçecek kadar uzamış ve ağırlaşmıştır: 30 kilo geliyor. Beyninin içi yanıyor ve bağırsakları kaşınıyor. Her gece göğe uçup meleklerle elele gezdiğini söylüyor (*hareket halüsinasyonları*). Zaman zaman vücudunda elektrik hissediyor; çünkü jeneratör kullanan bir düşmanı onu etkilemek istemektedir (*fiziksel halüsinasyon*). Kafasının içinden iki kanlı göz ona bakmakta ve bu sırada beyinin içinde baykuşlar ötmektedir (*ruhsal halüsinasyonlar*; bunlar hastanın dışında değil içinde algılanır). Hasta düşüncelerini sözle anlatmayıp içinden söylemekte (*endofazi*) ve bazen kendi iç konuşmalarını dinlemeye dalmaktadır (*hiperendofazi*). Geceleri bir el boğazını sıkıyor. Bir el orgasm olana kadar cinsel organlarıyla oynuyor ve anüsüne parmak sokuyor; derisinde böcekler geziyor (*dokusal halüsinasyonlar*). Her insan ölüşüne kuvvetli bir ceset kokusu duyuyor (*koku halüsinasyonu*) ve

ağızı apacı oluyor (*tat halüsinasyonu*). Halüsinasyon, dış uyarı olmadan algı demektir ve genellikle akıl hastalığı belirtisidir. Hasta algıladığı şeyi gerçek sanır. Hasta çöp tenekesindeki çöplerin bir bölümünü ve bazı yiyecekleri (fasulye, patates, un) odasında yatağının altında biriktirmektedir. Konukların yanında kendi kendine konuşuyor. Geceleri bahçeye asılmış çarşafı hayalet olarak yorumlar (*illüzyon = yanılsama*). Telepatiye, 6. duyguya, geleceği bilmeye (clairvoyance) ve büyüye giderek artan bir ilgi gösterir. Eve gelen arkadaşlarına şöyle demektedir: "Ben artık ben değilim. Ben öldüm. Sesim, yüzüm, bedenim ve ruhum sanki bana ait değil: onları taniyorum. Kendimi algılayamıyorum. Sanki benim yerimi bir yabancı almış. Erkek mi kadın mı olduğuma emin değilim. Kendi bedenim dışına çıkıp kendimi dışardan inceliyorum." (bütün bu belirtiler *kişilik kaybı = depersonalizasyon = "ben" in gerçek olmadığı hissi* olarak adlandırılır). Hastada çevrenin gerçek olmadığı hissi de vardır (*derealizasyon*): "Çevremde hiçbir şey gerçek değil, çevrem ölü, çevremde herşey donmuş, silüetleşmiş ve bir sis arkasında". Hasta bir gün çok sakinken birdenbire ağır bir bibloyu kaparak annesinin kafasını yarar (*şizofrenide anı ve beklenmedik saldırganlık*). Sonra giyinerek evden çıkar. Akşam döndüğünde fakültedeki dalgalar fiziği sınavını başarıyla verdiğini söyler; arkadaşları bunu doğrular (*şizofrenlerin anı ve beklenmedik zihinsel başarısı*). Sonra yine evdeki eski anormal hayatına döner (literatürde benzer şekilde satranç şampiyonlarını yenen şizofrenler bilinmektedir. Bunlar maçtan sonra tekrar eski anormal hallerine dönmüştür). Kimseyi sevmeyen, kimseden nefret etmeyen, kimseye kızmaz, üzülmez, sevinmez, heyecanlanmaz, kısaca duyguları körelmiş gibidir (*şizofrenlerin duygusal körlüğü*). Çevresinde olan bitene karşı hiçbir ilgi duymaz (*apati*). Hasta bir gece pencerenin önünde iki kişinin kendisi hakkında konuştuğunu duymuştur. Seslerden biri şöyle demektedir: "O bir lezbien ve bir katil... Üstelik bir fahişe... Suratına da bak, maymuna benziyor... O intihar etmelidir... intihar etmelidir... intihar etmelidir...". Hasta bu sesleri duymamak için kulaklarını tıkar; fakat sesler konuşmaya devam eder. Bir gece de bir aslan kükrmesiyle uyanmıştır ve Tanrı'nın gök gürültüsü gibi bir sesle ona şöyle seslendiğini duymuştur: "Zebanilerin aslanı seni parçalamadan önce tövbe et" (*işitsel halüsinasyonlar*, bunlar genellikle korkutucu ve hakaret edicidir). Bir keresinde yanında kendisini, iç organlarına varana kadar görmüştür (*otoskopik halüsinasyon*). Bir gece korkunç bir cin, bir mezarın içinde onun ırzına geçmiş (*uyanıkken düşünme = onirizm*). Bir başka gece odasında Hacı Bektaş'ın kesik başı dolaşarak ona göz kırpmıştır (*görsel halüsinasyonlar*). Bunlar genellikle çok korkunçtur. Cisimler küçülmüş, büyümüş, sonsuza doğru uzamış veya yükselmiş, hareket halinde veya dalgalanıyor gibi algılanabilir. Cüceler, devler, çeşitli hayvanlar, cinler, periler, ejderler, şeytan, evliya, peygamber veya Tanrı'nın kendisi görülebilir. Boşlukta görülmez duvarlar hissedilebilir. Görsel halüsinasyon bir ışık gölge, yer, eşya veya olay da olabilir. Hasta yıldız-

ları ve bütün evreni, Tanrı olarak kendisinin yarattığına inanmakta, gece yıldızlara bakarak yüzünde vecd (esrime) dolu bir ifade ile "Ne güzel yaratmışım" demektedir (*Büyükük hezeyanı, din hezeyanı*). h = hezeyan olarak devam edeceğiz). Bütün düşüncelerini, uzaylıları Merih'ten yolladıkları lazer ışınları etkilemekte, bu ışınlar beynine düşünce sokmaktadır (*etki altında olma h.*). Uzaylılar Tanrı olduğunu anlayarak ona düşman olmuşlardır. Onu takip etmekte ve zehirlemek istemektedirler (*düşmanları olma h., perseküsyon*). Beyni ve gözü radyo dalgaları yayar gibi etrafa düşünce yaymaktadır (*düşünce yayını h.*). Ayrıca düşmanlar beyindeki düşünceleri görmekte, çalmakta ve herkese anlatmaktadır (*düşüncelerin çalınması h.*). Sonunda beyni bomboş kalmıştır (*beynin boşluğu h.*). Onun ününü duymuş herkes kıskanarak yolda ona bakmakta, gülmekte ve alay etmektedir (*ilişki h.*). O uzaydan gelen lazer ışınlarını geri gönderen bir makine icat etmiştir (*icat h.*). O bütün insanlığı kurtaracak projelere sahiptir (*reformculuk h.*). Aslında o bir işçinin değil, Einstein'ın kızıdır (*soysop h.*). Bugüne kadarki bütün fizik kitaplarını o yazmıştır (*fantastik h.*). Aslında dünyanın sonu gelmiştir (*kiyamet h.*); fakat o ölümsüzdür. Benliği uzayın sonsuzluğunu kaplamaktadır (*genişleme h.*). Düşmanları yüzünden derisi hayvan kılıyla kaplanmış (*başkalaşım = metamorfoz h.*). Düşmanları onu büyülemiştir (*büyü h.*). Hastanın düşünce akışı çok hızlanmış (*düşünme hızlanması*). Birden felsefe ve astronomiye merak sarmıştır; durmadan bu konuları okumaktadır (*metafizik zehirlenme*). Yüzünün değiştiğine inandığından, aynada uzun uzun yüzünü inceler (*ayna belirtisi*). Her şeye karşı ilgisiz ve sevgisiz olan hasta, komşunun alını çilginca sevmektedir (*duyguların sapması = paraffection*). Buna karşı kardeşini hem çok sevmekte hem de ondan nefret etmektedir (*ambivalens = karşı değerlilik*). Dünyada hiçbir şey hastaya zevk vermemektedir (*anhedoni*). Hasta, geceleri uyuyamamaktadır. Hasta, annesine kızdığı bir gün, küçük parmağını baltayla uçurmuştur (*otomütillasyon = Von Gogh sendromu*). Ressam Van Gogh kulağını kesmişti. Hastalar gözünü çıkarabilir, cinsel organını kesebilir. Bunun ileri şekli intihar veya cinayettir). Düşmanlarının gayretli sonucu arada bir kolları taşa, bacakları oduna dönüşmektedir (*metabolik h.*). Hasta giderek idrar ve dışkıyı yatağa yapmaya başlar (*gatisizm*). Karşıda yanıp sönen sokak lambası aslında bir elektronik gözdür ve onu çağırarak için gizli bir işaretir (*önem h.*). Hezeyan hastanın doğruluğuna tamamen inandığı saçma bir düşüncedir. Hasta hiçbir mantıklı açıklamayla, yanlış düşündüğüne inandırılmaz. Hezeyanda usa vurma (muhakeme, yarğılama) bozuktur).

Dezorganize (Hebefrenik) Şizofreni

Doktorların sabah viziti sırasında genç bir kadın hasta, doktorun gömleğini yırtıp çok neşeleniyor; göz kırıyor ve alayla sırtıyor. Sonra "asker gibi rap rap yürüyebilirim" diyor ve miyavlayarak kaz adımı yü-

SİGARA İÇENLERİN KEMİKLERİ DAHA YAVAŞ İYİLEŞİYOR

Amerika'daki ortopedi uzmanları, eğer sigara içiyorsanız kırılan kemiklerinizin daha yavaş iyileştiğini belirtiyor. Karbonmonoksit ve nikotin kemiklerin yavaş yenilenmesine sebep olduğuna inanıyorlar. Nikotin kan damarlarını daraltıyor ve yeni kemiğe kan akışı azalıyor.

Georgia Emory Üniversitesi'nden George Cierny önderliğindeki araştırma grubu in-cik kemiği kırılan operasyona tabi bir grup insanın kemiklerindeki rejenerasyon (yeniden oluşum) hızı üzerinde çalıştılar. 29 kişilik bu hasta grubu 11 sigara içen, 9 eskiden sigara içmiş ve 9 sigara içmeyen kişiden oluşmuştu.

Cierny'e göre sigara içmeyen kişilerde kemik teşekkülü 2 ay sonunda radyografî üzerinde belirgindi. Fakat sigara içenlerde durum böyle değildi. Eğer insanlar sigara içmeye devam ederse kemikler çok yavaş iyileş-

yordu. Öte yandan sigara içmedikleri takdirde kemiğin birleşmesi ve yenilenmesi hızlanıyordu, diyor Cierny.

Sigara içenlerle içmeyenler arasında bir karşılaştırma yapmak için, uzmanlar kemiğin iyileşmesi için geçen ay sayısını iyileşen kısmın uzunluğuna bölerek bir tablo hazırladılar. Buna göre sigara içmeyenlerde ortalama değer 2.32 ay/cm, eskiden sigara içmiş olanlarda 2.72 ve sigara içenlerde ise bu değer 2.98 ay/cm idi.

Son olarak Cierny şöyle diyor: "Sigara içen ve kırıklar için tedavi gören kişiler, eğer kırıklarının eskiden sigara içmiş kişilerin kemik teşekkülü hızında iyileşmesini istiyorlarsa operasyondan 2 hafta önce sigarayı bırakmalıdırlar."

New Scientist, 2 Mayıs 1992'den çev.
Cemil SAĞIROĞLU

rüyor. Hemşire onu durdurunca şöyle bağıırıyor: "dal, fal, çakal, bakkal, bakkalı dövdüm dün gece" (ses çağrışımları). Hemşire soruyor: "Neden uslu durmuyorsun?" Hastanın cevabı: "Şu camdaki 10 sinek uslu değil" (Yandan konuşma veya Ganser sendromu: yanıt soruyla ilgili, fakat anlamsız). Hemşire sormaya devam ediyor: "Adınız ne?", "Emine". "Hangi koğuştasınız?", "Emine" vb. (direnme = perseverasyon). Hasta birden yıldırım hızıyla çok konuşmaya başlıyor (söz tufanı = logore). Bir konuda diğerine atlamaktadır (konuşmanın raydan çıkması). Arada bir var olmayan bir sözcük söyler: "Ben her gün 'yomkolobas' sporu yaparım" (neolojizm = yeni sözcük yaratma). Hasta birçok kelimeyi anlamsızca peşpeşe sıralar: "Ormanlar... düşmanlar... eğer bu kıssa... evde zürafa var... Ninem, Ali Paşanın kızı..." (laf salatası = bağlantısız konuşma = inkoherans). Hasta, konuşması sırasında bir türlü ana konuya giremez; ayrıntılarda takılır kalır (labirentlik düşünce = ayrıntıcılık veya teğetsel konuşma). Hasta aynı sözcükleri gece gündüz haftalarca tekrarlar: "Ahmet öldü, Ahmet öldü, Ahmet öldü..." (anlamsız yineleme = verbijerasyon). Karşısındakinin sözlerini tekrarlar (ekolali).

Katatonik Şizofreni

Hasta, örneğin sağ kolu ve sol bacağı havaya kaldınlınca yorulmadan saatlerce put gibi durur (bal-mumlaşma = flexibilitas cereas veya donakalim = katalepsi). Hasta böyle güç bir pozisyonu kendisi alıp saatlerce o durumda kalabilir (donma = katatonik stupor). Bir mumya veya heykeli andırır. Uyanıktır; olan biteni anlar, fakat uyarılara cevap vermez. Yemez, içmez, hareket etmez, konuşmaz, söylenenin

aksini yapar (karşıtlık = negativizm). Doktorun hareket, söz ve mimiklerini aynen tekrarlar (etki altında kalma = suggestibilitê). Durmadan aynı hareketleri tekrarlar (basmakalıp davranış = stereotipi). Verilen emirlere robot gibi itaat eder (otomatik itaat). Yapmacık tiyatroyu hareketleri olur (mannerism). Bu hastalar birden saldırabilir (katatonik öfke).

Böylece bir şizofrenin algı, duygu, düşünce ve konuşmasında derin değişiklikler olabildiğini, başlangıç, seyir ve sonunu, tedavisini ve tedavinin yan etkilerini gördük. Sözümlüğü akıl hastalığı üzerine söylenmiş bazı özdeyişlerle bağlamak istiyoruz: "Dünyada o kadar çok akıl hastası ve geri zekâli var ki, onları akıl hastanelerinde aramaya gerek yok" GOETHE; "Başka delilerin arasında deli olmak, tek başına akıllı olmaktan daha zararsızdır." DIDEROT; "Herkesin delilik sayılabilecek bir yanı vardır." Rudyard KIPLING; "Hayatta öyle durumlar olur ki, içinden çıkmak için biraz çılgın olmak gerekir." La Rochefoucauld; "Çılgınlığın en büyük kanıtı, bir insanın amaçlarıyla o amaçlara varma yolları arasındaki oransızlıktır." Napolyon; "Her dahinin deli bir yanı vardır." (anonim).

KAYNAKLAR

- 1- "Modern Teşhis", İlaç ve Tedavi, II. Cilt, Doç.Dr. Selçuk Aşan 1984.
- 2- Psikiyatri, Prof.Dr. Selim Özyayın, 1980.
- 3- Basic and Clinical Pharmacology, BG Katzung, 1989.
- 4- Synopsis of Psychiatry, H.I. Kaplan and B.J. Sadock, 1988.
- 5- Review of General Psychiatry, H.H. Godman, 1988.
- 6- Arch Gen Psychiat, Am J Psychiat, J Nerv Mental Dis, (son 5 yıl).
- 7- Science et Avenir, Eylül 1992.